

Infrastrukturkravet og ytringsfrihet

Norsk bibliotekforening mener det er bra at prinsippet om ytringsfrihet og armlengdes avstand innlemmes i kulturlovens formålparagraf.

Dette ligger også som et grunnleggende premiss og prinsipp for bibliotekenes kjerneoppgave og funksjon i samfunnet. Folkebibliotekloven slår fast at folkebibliotekene skal være en «arena for offentlig samtale og debatt», og er et konkret sted der disse prinsippene levendegjøres og gjennomføres. Slik det går et ekko fra grunnloven til kulturloven, går det også et ekko til folkebibliotekloven, og vi ønsker å understreke dette slik at det tydeliggjøres i styring av bibliotekene i Norge.

Grunnlovens § 100 som slår fast at ytringsfrihet skal finne sted, omtales ofte som infrastrukturkravet. Ytringsfrihetskommisjonen omtaler bibliotekene som en del av ytringsfrihetens infrastruktur, og peker på statens ansvar for å «utvikle og vedlikeholde det offentlige rom» [i sin rapport](#). Her nevnes også skoler og universiteter. Norsk bibliotekforening vil i den sammenhengen derfor peke på at andre institusjoner som ytringsfrihetskommisjonen peker på, bør omfattes av kulturlovens formålparagraf, og oppfordrer til å ta dette inn i en forskrift. Dette gjelder blant annet skolebibliotek, og bibliotek på universitet og høyskoler, andre kulturinstitusjoner og organisasjoner. Slik kan prinsippet om armlengdes avstand, uavhengighet og ytringsfrihet, som slått fast i folkebibliotekloven også tydeliggjøres i andre bibliotek. Disse har samme funksjon, men ikke samme tydelige lovfesting som folkebibliotekene. Dette vil styrke bibliotekenes mulighet til å være en solid demokratisk infrastruktur.

Bibliotekene er en av de viktigste kulturarenaene og samtidig en kunnskapsinstitusjon som sikrer tilgang til informasjon. De er dermed også grunnleggende for å bygge demokrati. Biblioteksjefen er «den faglige og administrative leder for kommunens samlede folkebibliotekvirksomhet» (ifølge [forskrift](#)), og med en tydeliggjøring av infrastrukturkravet i kulturloven må også biblioteksjefens rolle og ansvar i den kommunale organiseringen tydeliggjøres, og tas inn i forskrift.

Armlengdes avstand

Prinsippet om armlengdes avstand er viktig for å sikre bibliotekenes uavhengighet, slik biblioteksjefen har ansvar for. Folkebibliotekene skal etter lov være en «uavhengig møteplass», og det er derfor avgjørende at nettopp biblioteksjefen har ansvaret for bibliotekenes innhold. Prinsippet om armlengdes avstand er avgjørende for at bibliotekene skal kunne være uavhengige, og at biblioteksjefen får opptre med den myndighet vedkommende er gitt.

Prinsippet om armlengdes avstand må gjelde både innkjøp og innhold av bøker og medier, samt arrangementer og andre aktiviteter. Dette skal ikke være gjenstand for politisk styring, noe kulturlovens formålparagraf kan være med på å understreke.

Vi opplever imidlertid at rolleforståelse og ansvarsavklaring kan oppleves utfordrende, særlig på mindre steder. Derfor er lovfesting riktig og viktig. Av samme grunn bør det utvikles gode verktøy eller retningslinjer for å støtte og øke kunnskapsnivået. Både blant biblioteksjefer eller andre ledere med ansvar for innhold, samt for politikere.

Kommunal planlegging

Norsk bibliotekforening mener det burde vært krav om lovfesting av kulturplaner, slik også flere av høringsinstansene tok til orde for. Det er lokale variasjoner det kan være god grunn til å ta høyde for, men en lovfesting ville styrket kulturdelen av kommunen, fremfor å svekke den. Det er positivt at kommunene må fastsette mål og strategier, men det er en fare for at dette ender opp som uforpliktende planer. Når dette ikke fastslås i lov, bør en forskrift tydeliggjøre forventninger og avklaringer, og ansvar.

Oslo 9. januar 2024

Helene Voldner